WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)
z dnia 12 września 2006 r. *

W sprawie C-479/04

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Østre Landsret (Dania) postanowieniem z dnia 16 listopada 2004 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 19 listopada 2004 r., w postępowaniu

Laserdisken ApS

przeciwko

Kulturministeriet

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, Prezes, P. Jann, C.W.A. Timmermans, A. Rosas i J. Malenovský, prezesi izb, J.P. Puissochet i R. Schintgen, N. Colneric, S. von Bahr, G. Arestis (sprawozdawca), J. Klučka, U. Lõhmus i A. Ó Caoimh, sędziowie,

* Język postępowania: duński.

rzecznik generalny: E. Sharpston,
sekretarz: K. Sztranc, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 14 lutego 2006 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu Laserdisken ApS przez H.K. Pedersena, działającego jako wspólnik,

— w imieniu rządu polskiego przez T. Nowakowskiego, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Parlamentu Europejskiego, przez K. Bradleya i L.G. Knudsen, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Rady Unii Europejskiej przez H. Vilstrupa, F. Florinda Gijóna i R. Liudvinaviciute, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez W. Wilsa i N.B. Rasmussena, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 4 maja 2006 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni i ważności art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167, str. 10), zwanej dalej „dyrektywą".

2 Wniosek ten przedstawiony został w postępowaniu spornym między Laserdisken ApS (zwaną dalej „Laserdisken"), a Kulturministeriet (duńskie ministerstwo kultury) dotyczącym zastosowania art. 19 duńskiej ustawy o prawie autorskim (ophavsretsloven), zmienionej duńską ustawą nr 1051 (lov nr. 1051, om ændring af ophavsretsloven), z dnia 17 grudnia 2002 r., do przywozu i sprzedaży na terenie Danii płyt DVD wprowadzanych do obrotu zgodnie z prawem poza granicami Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG).

Ramy prawne

3 Dyrektywa 2001/29 wydana została na podstawie art. 47 ust. 2 WE oraz art. 55 WE i art. 95 WE. Artykuł 1 dyrektywy, zatytułowany „Zakres", stanowi w ustępie pierwszym, że „niniejsza dyrektywa dotyczy ochrony prawnej praw autorskich i pokrewnych w ramach rynku wewnętrznego, ze szczególnym uwzględnieniem społeczeństwa informacyjnego".

4 Rozdział II dyrektywy, zatytułowany „Prawa i wyjątki", obejmuje artykuły 2–5. Artykuł 2 dotyczy prawa do zwielokrotniania utworu, art. 3 — prawa do publicznego udostępniania utworów i prawa podawania do publicznej wiadomości innych przedmiotów objętych ochroną, art. 4 — prawa do rozpowszechniania, a art. 5 — wyjątków od norm zawartych w trzech artykułach poprzedzających i ich ograniczeń.

5 Artykuł 4 dyrektywy ma następujące brzmienie:

„1. Państwa członkowskie powinny przewidzieć dla autorów wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniania jakiejkolwiek formy publicznego rozpowszechniania oryginału swoich utworów lub ich kopii w drodze sprzedaży lub w inny sposób.

2. Prawo do rozpowszechniania na obszarze Wspólnoty oryginału lub kopii danego utworu wyczerpuje się tylko w przypadku pierwszej sprzedaży danego przedmiotu lub innego przeniesienia własności na obszarze Wspólnoty przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem".

6 Artykuł 5 ust. 2 dyrektywy stanowi, że w określonych przypadkach państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątki lub ograniczenia w odniesieniu do prawa do zwielokrotniania, o którym mowa w art. 2. Zgodnie z ust. 3 wymienionego wyżej art. 5 państwa członkowskie mogą także przewidzieć wyjątki lub ograniczenia w odniesieniu do praw określonych w art. 2 i 3 w przypadkach wymienionych w treści tego ustępu.

7 Zgodnie z art. 5 ust. 4 dyrektywy, „[j]eżeli państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątek lub ograniczenie w odniesieniu do prawa do zwielokrotniania zgodnie z ust. 2 lub 3, mogą one również dopuścić wyjątek lub ograniczenie w odniesieniu do prawa rozpowszechniania określonego w art. 4, o ile ten wyjątek jest uzasadniony celem zezwolenia do zwielokrotniania".

8 Przed transpozycją dyrektywy 2001/29, art. 19 duńskiej ustawy o prawie autorskim stanowił: „[j]eśli za zgodą twórcy doszło do sprzedaży lub innego przeniesienia egzemplarza utworu na osobę trzecią, egzemplarz ten może być dalej rozpowszechniany".

9 Od momentu wprowadzenia zmian ustawą nr 1051 z dnia 17 grudnia 2002 r., przy pomocy której dokonano transpozycji dyrektywy 2001/29, ust. 1 wymienionego wyżej art. 19 ma następującą treść: „[j]eśli za zgodą twórcy doszło do sprzedaży lub innego przeniesienia egzemplarza utworu na osobę trzecią w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego, egzemplarz ten może być dalej rozpowszechniany. Jeśli rozpowszechnianie ma postać użyczenia lub najmu, przepis zdania pierwszego stosuje się także do sprzedaży i innych sposobów przeniesienia egzemplarza na osoby trzecie poza Europejskim Obszarem Gospodarczym".

10 Zgodnie z art. 65 ust. 2 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 r. (Dz.U. L 1994, L 1, str. 3), zwanego dalej „porozumieniem EOG", postanowienia oraz uzgodnienia szczególne dotyczące własności intelektualnej, przemysłowej oraz handlowej zawarte zostały w protokole 28 oraz załączniku XVII do tego porozumienia. Mocą decyzji wspólnego komitetu EOG nr 110/2004 z dnia 9 lipca 2004 r. zmieniającej załącznik XVII (Własność intelektualna) do tego porozumienia (Dz.U. L 376, str. 45), dyrektywa 2001/29 została inkorporowana do tego porozumienia.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

11 Laserdisken jest spółką prawa handlowego, która zajmuje się między innymi sprzedażą kopii utworów kinematograficznych indywidualnym nabywcom w swoich punktach sprzedaży na terenie Danii.

12 Do końca roku 2002 kopie te były przywożone przez tę spółkę głównie z państw członkowskich Unii Europejskiej, lecz część pochodziła z państw trzecich. Były to w szczególności wydania specjalne, jak na przykład oryginalne amerykańskie wersje lub wydania zarejestrowane przy pomocy specjalnej techniki. Kolejną istotną grupę oferowanych do sprzedaży towarów stanowiły utwory kinematograficzne, które nie były i nie miały być wydawane w Europie.

13 Z uwagi na to, że w następstwie opisanej wyżej zmiany w przepisach Laserdisken zanotowała znaczący spadek obrotów, wystąpiła ona w dniu 19 lutego 2003 r. przed Østre Landsret (duński okręgowy sąd wschodni) przeciwko Kulturministeriet, domagając się stwierdzenia, że art. 19 duńskiej ustawy o prawie autorskim w brzmieniu zmienionym w związku z transpozycją art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29, nie znajduje zastosowania do prowadzonej przez nią działalności. Laserdisken twierdzi, że nowy zapis wymienionego wyżej art. 19 wpływa w sposób znaczący na dokonywany przez nią przywóz płyt DVD wprowadzanych zgodnie z prawem do obrotu poza EOG i sprzedaż tych płyt.

14 W uzasadnieniu wniesionej przed Østre Landsret skargi Laserdisken wskazała na nieważność dyrektywy 2001/29 z uwagi na to, że art. 47 ust. 2 WE, art. 55 WE i art. 95 WE nie mogą jej zdaniem stanowić właściwej podstawy prawnej wydania tej dyrektywy.

15 Ponadto Laserdisken stwierdziła, że art. 4 ust. 2 tej dyrektywy narusza umowy międzynarodowe w dziedzinie prawa autorskiego i praw pokrewnych, których Wspólnota jest stroną, a także normy traktatu WE dotyczące ustanowienia polityki konkurencji, zasadę proporcjonalności w ramach zwalczania piractwa oraz — ogólnie — w ramach tworzenia rynku wewnętrznego, zasadę wolności wyrażania opinii, zasadę równego traktowania oraz właściwe postanowienia traktatu dotyczące polityki kulturalnej oraz polityki edukacyjnej w państwach członkowskich, mianowicie art. 151 WE i art. 153 WE.

16 W związku z tym, że Kulturministeriet zaprzeczyło wszystkim wymienionym wyżej zarzutom, Østre Landsret postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 4 ust. 2 dyrektywy [2001/29] jest nieważny?

2) Czy art. 4 ust. 2 dyrektywy [2001/29] stoi na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie zachowało w swoim ustawodawstwie zasadę międzynarodowego wyczerpania praw?"

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania drugiego

17 Poprzez pytanie drugie, które należy rozpatrzyć w pierwszej kolejności, sąd krajowy zapytuje, czy sprzeczne z art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 są przepisy krajowe, zgodnie z którymi prawo do rozpowszechniania oryginału lub kopii utworu wyczerpuje się w przypadku pierwszej sprzedaży lub innego niż sprzedaż pierwszego przeniesienia własności przez uprawnionego lub za jego zgodą, poza terytorium Wspólnoty.

18 Laserdisken i rząd polski twierdzą, że art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 nie sprzeciwia się utrzymaniu przez państwo członkowskie w jego ustawodawstwie takiej normy dotyczącej wyczerpania. Komisja Wspólnot Europejskich broni przeciwnego stanowiska.

19 Artykuł 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29 przewiduje dla autorów wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniania jakiejkolwiek formy publicznego rozpowszechniania oryginału ich utworów lub kopii w drodze sprzedaży lub w inny sposób.

20 Ustęp 2 tego artykułu zawiera normę dotyczącą wyczerpania tego prawa. Zgodnie z tym przepisem prawo do rozpowszechniania na obszarze Wspólnoty oryginału lub kopii danego utworu wyczerpuje się tylko w przypadku pierwszej sprzedaży danego przedmiotu lub innego przeniesienia własności na obszarze Wspólnoty przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem.

21 Z powyższego wynika, że prawo to wyczerpuje się tylko w razie łącznego wystąpienia dwóch przesłanek. Pierwsza przesłanka spełniona jest, gdy oryginał utworu lub jego kopie zostały wprowadzone do obrotu przez podmiot prawa lub za jego zgodą. Do spełnienia drugiej przesłanki konieczne jest, by to wprowadzenie do obrotu miało miejsce na terytorium Wspólnoty.

22 Laserdisken i rząd polski twierdzą zasadniczo, że art. 4 ust. 2 dyrektywy pozostawia państwom członkowskim swobodę zniesienia albo utrzymania w ich prawie krajowym zasady wyczerpania dla utworów wprowadzonych do obrotu nie tylko na terytorium Wspólnoty, lecz także w państwach trzecich.

23 Z taką wykładnią omawianego przepisu nie można się zgodzić. Zgodnie z treścią motywu dwudziestego ósmego dyrektywy 2001/29 ochrona prawa autorskiego na mocy tej dyrektywy obejmuje wyłączne prawo do kontrolowania dystrybucji utworu w postaci materialnego nośnika. Pierwsza sprzedaż na obszarze Wspólnoty oryginału utworu lub jego kopii przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem wyczerpuje całkowicie prawo do kontrolowania odprzedaży tego przedmiotu na obszarze Wspólnoty. Zgodnie z tym motywem prawo to nie powinno wyczerpywać się w wyniku pozawspólnotowej sprzedaży oryginału utworu lub jego kopii przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem.

24 Z wyraźnego brzmienia art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29, czytanego w świetle jej motywu dwudziestego ósmego, wynika, iż przepis ten nie pozostawia państwom członkowskim swobody ustanowienia innej zasady wyczerpania niż zasada wyczerpania wspólnotowego.

25 Wniosek taki znajduje potwierdzenie w treści art. 5 dyrektywy 2001/29, który upoważnia państwa członkowskie do ustanowienia wyjątków lub ograniczeń dotyczących prawa do zwielokrotniania, prawa do publicznego udostępniania utworów, prawa podawania do publicznej wiadomości innych przedmiotów objętych ochroną oraz prawa do rozpowszechniania. Z żadnego z przepisów tego artykułu nie wynika, by dozwolone wyjątki lub ograniczenia mogły dotyczyć zasady wyczerpania, o której mowa w art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 i by państwa członkowskie mogły w związku z tym odstąpić od tej zasady.

26 Przedstawiona wyżej wykładnia jest poza tym, jako jedyna, zgodna w pełni z celem dyrektywy 2001/29, którym jest — zgodnie z jej motywem pierwszym — zapewnienie funkcjonowania rynku wewnętrznego. W tym miejscu należy zauważyć, że gdyby niektóre z państw członkowskich przewidziały międzynarodowe wyczerpanie prawa do rozpowszechniania, a inne — wyczerpanie wspólnotowe, w sposób nieunikniony doszłoby do powstania barier w swobodnym przepływie towarów oraz swobodnym świadczeniu usług.

27 Mając powyższe na względzie, w odpowiedzi na drugie pytanie prejudycjalne należy stwierdzić, iż art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 należy rozumieć w ten sposób, że sprzeczne z nim są uregulowania krajowe, w których przewidziano wyczerpanie prawa do rozpowszechniania w sytuacji wprowadzenia do obrotu oryginału lub kopii utworu przez uprawnionego lub za jego zgodą poza terytorium Wspólnoty.

W przedmiocie pytania pierwszego

28 Laserdisken i rząd polski sugerują, że w odpowiedzi na to pytanie należy stwierdzić, iż dyrektywa 2001/29, a w szczególności jej art. 4 ust. 2, sprzeczne są z prawem wspólnotowym. Z kolei Parlament Europejski, Rada Unii Europejskiej i Komisja są zdania, że żadne z twierdzeń podniesionych w uzasadnieniu zarzutu nieważności, nie nadaje się do uwzględnienia.

W przedmiocie podstawy prawnej dyrektywy 2001/29

29 Laserdisken twierdzi, że dyrektywa 2001/29 została nieprawidłowo wydana na podstawie art. 47 ust. 2 WE, art. 55 WE i art. 95 WE, jako że żaden z tych przepisów nie uzasadnia ustanowienia normy dotyczącej wyczerpania wspólnotowego, o której mowa w art. 4 ust. 2 tej dyrektywy.

30 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wybór podstawy prawnej aktu w ramach systemu kompetencji Wspólnoty musi opierać się na obiektywnych okolicznościach podlegających kontroli sądowej. Do tych okoliczności zaliczają się w szczególności cel i treść aktu prawnego (wyrok z dnia 6 grudnia 2005 r. w sprawach połączonych C-453/03, C-11/04, C-12/04 i C-194/04 ABNA i in., Rec. str. I-10423, pkt 54, i przywołane tam orzecznictwo).

31 W tym miejscu należy zaznaczyć, że przepisy art. 47 ust. 2 WE, art. 55 WE i 95 WE, na których podstawie wydano dyrektywę 2001/29, umożliwiają zastosowanie środków niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego w zakresie swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług, w postaci harmonizacji krajowych systemów prawnych odnośnie do treści i wykonywania prawa autorskiego i praw pokrewnych.

32 Dyrektywa 2001/29 w oczywisty sposób służy celom wymienionym we wskazanych wyżej przepisach traktatu.

33 Zgodnie z motywem pierwszym tej dyrektywy traktat przewiduje ustanowienie rynku wewnętrznego i utworzenie systemu zapewniającego niezakłóconą konkurencję na rynku wewnętrznym, a do realizacji tych celów przyczynia się harmonizacja przepisów ustawowych państw członkowskich w zakresie praw autorskich i pokrewnych.

34 W treści motywu trzeciego dyrektywy 2001/29 dodano, że planowana harmonizacja przyczyni się do wprowadzenia w życie czterech swobód rynku wewnętrznego. Z kolei, zgodnie z motywem szóstym tejże dyrektywy, bez harmonizacji na szczeblu Wspólnoty procesy legislacyjne na poziomie krajowym mogłyby pociągnąć za sobą powstanie istotnych różnic w zakresie ochrony, a w związku z tym stworzyć ograniczenia dla swobodnego przepływu usług i towarów zawierających elementy własności intelektualnej lub opierających się na takich elementach.

35 Z powyższego wynika, że podniesione przez Laserdisken zastrzeżenia dotyczące podstawy prawnej dyrektywy, nie są zasadne.

W przedmiocie art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29

— W przedmiocie naruszenia umów międzynarodowych dotyczących prawa autorskiego i praw pokrewnych, których Wspólnota jest stroną

36 Sąd krajowy nie wskazuje, które z wiążących Wspólnotę umów mogły zostać naruszone przez wymienioną w art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 zasadę wspólnotowego wyczerpania prawa do rozpowszechniania.

37 W treści swoich uwag Laserdisken podnosi, nie przedstawiając jednak w tej mierze bardziej szczegółowego uzasadnienia, że prawo do rozpowszechniania i zawarta w art. 4 ust. 2 dyrektywy zasada wyczerpania sprzeczne są z przepisami art. 1 lit. c) i art. 2 lit. a) Konwencji o Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) sporządzonej w Paryżu w dniu 14 grudnia 1960 r. Przepisy te stanowią, że OECD ma na celu „popieranie polityki ukierunkowanej na [...] przyczynianie się do ekspansji handlu światowego na bazie wielostronnej i niedyskryminacyjnej, zgodnie z zobowiązaniami międzynarodowymi", i że dążąc do osiągnięcia między innymi tego celu „państwa członkowskie zgadzają się [...] popierać efektywne wykorzystanie swoich zasobów gospodarczych".

38 Niezależnie od tego, że podniesionemu argumentowi brakuje precyzji, wystarczy stwierdzić, iż wskazane przez Laserdisken przepisy — przy założeniu, że Wspólnota jest w ogóle nimi związana — nie mają na celu uregulowania kwestii wyczerpania prawa do rozpowszechniania.

39 Poza tym zgodnie z motywem piętnastym dyrektywy 2001/29 ma ona na celu wykonanie zobowiązań międzynarodowych wynikających z zawarcia w dniu 20 grudnia 1996 r. pod egidą Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) traktatu WIPO o prawie autorskim oraz traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach, które to traktaty zatwierdzone zostały w imieniu Wspólnoty mocą decyzji Rady 2000/278/WE z dnia 16 marca 2000 r. (Dz.U. L 89, str. 6).

40 Jeśli chodzi o prawo do rozpowszechniania, należy stwierdzić, że ani art. 6 ust. 2 traktatu WIPO o prawie autorskim, ani art. 8 ust. 2 i art. 12 ust. 2 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach nie zobowiązują Wspólnoty — jako umawiającej się strony — do ustanowienia konkretnej normy dotyczącej wyczerpania tego prawa.

41 Z celów wymienionych wyżej traktatów — wyrażonych między innymi w ich motywie pierwszym — wynika, iż zmierzają one do harmonizacji prawa autorskiego i praw pokrewnych.

42 Jeśli chodzi o prawo do rozpowszechniania, w traktacie WIPO o prawie autorskim realizacja celu polegającego na harmonizacji prawa polegała na umieszczeniu zapisu, zgodnie z którym autorom przysługuje wyłączne prawo zezwalania na publiczne udostępnianie oryginału i zwielokrotnionych egzemplarzy utworów drogą sprzedaży lub innej formy przeniesienia własności. Z kolei, jeśli chodzi o kwestię wyczerpania tego prawa wyłącznego, traktat ten nie zawiera żadnych przepisów, które ograniczałyby swobodę umawiających się stron przy określaniu okoliczności, w jakich ewentualnie do wymienionego wyżej wyczerpania dochodzi z chwilą pierwszej sprzedaży. Umożliwia on zatem Wspólnocie pogłębienie harmonizacji przepisów krajowych również w odniesieniu do prawa wyczerpania. Przepisy traktatu WIPO o prawie autorskim oraz przepisy dyrektywy 2001/29 uzupełniają się zatem wzajemnie w odniesieniu do celu, jakim jest harmonizacja prawa.

43 Z powyższych rozważań wynika, iż podnoszona teza o sprzeczności art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 z umowami międzynarodowymi dotyczącymi prawa autorskiego i praw pokrewnych, których Wspólnota jest stroną, nie jest słuszna.

— W przedmiocie norm traktatowych dotyczących ustanowienia polityki konkurencji

44 Laserdisken twierdzi, że zawarta w art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 norma dotycząca wyczerpania wzmacnia kontrolę dostawców nad kanałami dystrybucji, osłabiając wolną konkurencję. Podstawę argumentacji skarżącej w postępowaniu głównym stanowi twierdzenie, że wskazana wyżej norma dotycząca wyczerpania, wraz z systemem regionalnego kodowania płyt DVD, doprowadzi do całkowitego zniesienia konkurencji. Skarżąca podnosi, że z uwagi na wskazaną wyżej normę niektóre utwory wprowadzane do obrotu poza terytorium Wspólnoty nie będą dostępne we Wspólnocie.

45 Rząd polski dodaje, że omawiana norma dotycząca wyczerpania stanowi przeszkodę dla stymulacji konkurencyjności, udzielając podmiotom prawa autorskiego i praw pokrewnych szerokiej ochrony ich interesów, wychodzącej poza cele, jakim prawa te mają służyć.

46 Ze wskazanych wyżej względów skarżąca w postępowaniu głównym i rząd polski twierdzą zasadniczo, że zawarta w art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 norma dotycząca wyczerpania stanowi przeszkodę dla wolnej konkurencji na poziomie światowym.

47 Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. g) traktatu WE działalność Wspólnoty obejmuje, na warunkach harmonogramu przewidzianego w traktacie i zgodnie z tym harmonogramem, system zapewniający niezakłóconą konkurencję na rynku wewnętrznym. W tym kontekście w tytule VI traktatu znalazł się rozdział 1, zawierający art. 81–89 WE poświęcone regułom konkurencji.

48 Zgodnie z motywem pierwszym dyrektywy 2001/29 harmonizacja ustawodawstw państw członkowskich w zakresie praw autorskich i pokrewnych przyczynia się do ustanowienia rynku wewnętrznego i stworzenia systemu zapewniającego niezakłóconą konkurencję na tym rynku.

49 Wynika z tego, że przewidziana w dyrektywie harmonizacja ma również służyć zapewnieniu na rynku wewnętrznym niezakłóconej konkurencji, zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. g) WE.

50 Stanowisko Laserdisken i rządu polskiego jest zatem takie, że prawodawca wspólnotowy, wydając dyrektywę 2001/29, zobowiązany był do uwzględnienia zasady wolnej konkurencji na poziomie światowym. Jednak ani w art. 3 ust. 1 lit. g) WE, ani w innych przepisach traktatu nie ma mowy o takim obowiązku.

51 Z powyższych rozważań wynika, że omawiany zarzut nieważności, oparty na naruszeniu norm traktatowych dotyczących ustanowienia polityki konkurencji, należy uznać za bezzasadny.

— W przedmiocie naruszenia zasady proporcjonalności

52 Zdaniem Laserdisken i rządu polskiego, zawarta w art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 norma dotycząca wyczerpania nie jest konieczna do osiągnięcia celu polegającego na zapewnieniu niezakłóconego funkcjonowania rynku wewnętrznego i nakłada na obywateli Unii Europejskiej obciążenia, które wykraczają poza to, co niezbędne. Ponadto przepis ten jest nieskuteczny w zapobieganiu rozpowszechnianiu utworów wprowadzonych do obrotu na terytorium Wspólnoty bez zgody podmiotów prawa autorskiego i praw pokrewnych.

53 Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że zasada proporcjonalności — którą zalicza się do podstawowych zasad prawa wspólnotowego — wymaga, by środki prawne wynikające z zastosowania przepisów wspólnotowych były odpowiednie do realizacji zamierzonego celu i nie wykraczały poza to, co jest konieczne do jego osiągnięcia [wyrok z dnia 10 grudnia 2002 r. w sprawie C-491/01 British American Tobacco (Investments) i Imperial Tobacco, Rec. str. I-11453, pkt 122].

54 Skarżąca w postępowaniu głównym podważa zasadniczo słuszność wyboru przez instytucje wspólnotowe zasady wspólnotowego wyczerpania prawa do rozpowszechniania.

55 Należy zatem zbadać, czy ustanowienie tej zasady stanowi środek nieproporcjonalny w stosunku do celów, które przyświecały tym instytucjom.

56 W tym miejscu należy przypomnieć, że rozbieżność krajowych systemów prawnych w odniesieniu do instytucji wyczerpania prawa do rozpowszechniania może mieć bezpośredni wpływ na prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Dlatego też harmonizacja przepisów w tej materii ma na celu usunięcie przeszkód dla swobody przepływu.

57 Zgodnie z motywem dziewiątym dyrektywy 2001/29 ochrona praw autorskich i pokrewnych przyczynia się do utrzymania i rozwoju kreatywności w interesie między innymi autorów, artystów wykonawców, producentów i konsumentów. Z motywu dziesiątego tej dyrektywy wynika, że ochrona prawna własności intelektualnej jest konieczna, aby zapewnić stosowne wynagrodzenie za korzystanie z utworów i umożliwić uzyskanie zadowalającego przychodu z inwestycji. Podobnie w motywie jedenastym stwierdza się, że skuteczny i ścisły system ochrony praw autorskich i pokrewnych jest sposobem na zapewnienie twórczości kulturalnej w Europie i uzyskanie niezbędnych środków oraz zachowanie niezależności i godności dla twórców i artystów wykonawców.

58 W świetle wskazanych wyżej celów widoczne jest, że dokonany przez prawodawcę wspólnotowego wybór zasady wspólnotowego wyczerpania, o której mowa w art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29, nie stanowi nieproporcjonalnego środka, który mógłby wpłynąć na ważność tego przepisu.

59 Z powyższych rozważań wynika, że nie jest zasadne twierdzenie o naruszeniu zasady proporcjonalności.

— W przedmiocie naruszenia wolności wyrażania opinii

60 Laserdisken twierdzi, że przepis art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 skutkuje pozbawieniem obywateli Unii ich wolności otrzymywania informacji, z naruszeniem art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej EKPC). Laserdisken wskazuje ponadto na naruszenie zasady swobody podmiotów prawa autorskiego w ogłaszaniu ich pomysłów.

61 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem prawa podstawowe stanowią integralną część ogólnych zasad prawa, których poszanowanie Trybunał obowiązany jest zapewnić i których źródłem są tradycje konstytucyjne wspólne dla państw członkowskich, jak również wskazówki znajdujące się w dokumentach międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, przy których tworzeniu państwa członkowskie współpracowały lub do których przystąpiły. EKPC ma w tym kontekście szczególne znaczenie (wyrok z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie C-112/00 Schmidberger, Rec. str. I-5659, pkt 71 oraz wskazane tam orzecznictwo).

62 Wolność wyrażania opinii, chroniona w art. 10 EKPC, stanowi prawo podstawowe, którego poszanowanie sądy wspólnotowe obowiązane są zapewnić (wyrok z dnia 18 czerwca 1991 r. w sprawie C-260/89 ERT, Rec. str. I-2925, pkt 44). To samo dotyczy prawa własności, zagwarantowanego w art. 1 protokołu dodatkowego do EKPC (zob. podobnie wyroki: z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie C-347/03 Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia i ERSA, Rec. str. I-3785, pkt 119 oraz z dnia 12 lipca 2005 r. w sprawach połączonych C-154/04 i C-155/04 Alliance for Natural Health i in., Rec. str. I-6451, pkt 126).

63 Należy, po pierwsze, odrzucić twierdzenie o naruszeniu zagwarantowanej w art. 10 EKPC wolności wyrażania opinii, polegające na uniemożliwieniu podmiotom prawa autorskiego ogłaszania ich pomysłów. Zgodnie z art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 prawo do rozpowszechniania wyczerpuje się pod warunkiem, że podmiot prawa autorskiego wyraził zgodę na pierwszą sprzedaż lub innego rodzaju pierwsze przeniesienie własności. Podmiot ten sprawuje zatem bezpośrednią kontrolę nad pierwszym wprowadzeniem do obrotu przedmiotu ochrony tego prawa. W związku z tym jest rzeczą oczywistą, że nie można powoływać się na wolność wyrażania opinii, aby uzasadnić tezę o nieważności normy dotyczącej wyczerpania.

64 Po drugie, jeśli chodzi o wolność otrzymywania informacji, zakładając, że zawarta w art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 norma dotycząca wyczerpania może tę swobodę ograniczać, należy zauważyć, iż z art. 10 ust. 2 EKPC wynika, że określone w ustępie pierwszym tego artykułu wolności mogą podlegać ograniczeniom uzasadnionym interesem ogółu, o ile ograniczenia te są przewidziane w ustawie z uwagi na jeden lub większą liczbę uzasadnionych w świetle tego przepisu celów, są konieczne w społeczeństwie demokratycznym, to znaczy uzasadnia ja nadrzędna potrzeba społeczna, i — w szczególności — są proporcjonalne w stosunku do uzasadnionego celu, któremu służą (zob. podobnie wyrok z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie C-71/02 Karner, Rec. str. I-3025, pkt 50).

65 W sprawie niniejszej jest oczywiste, że zarzucane ograniczenie wolności wyrażania opinii uzasadnione jest koniecznością ochrony praw własności intelektualnej (np. prawa autorskiego), które stanowią część prawa własności.

66 Z powyższego wynika, że tezę o naruszeniu wolności wyrażania opinii należy odrzucić.

— W przedmiocie naruszenia zasady równego traktowania

67 Laserdisken twierdzi, że zawarta w art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 norma dotycząca wyczerpania może naruszać zasadę równego traktowania. Tytułem przykładu Laserdisken wskazuje na brak równości między sytuacją producenta i licencjobiorcy mających siedzibę w państwie trzecim a sytuacją producenta i licencjobiorcy z siedzibą we Wspólnocie.

68 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zasada równego traktowania wymaga, aby podobne sytuacje nie były traktowane w odmienny sposób, a odmienne sytuacje nie były traktowane jednakowo, chyba że takie traktowanie jest obiektywnie uzasadnione (ww. wyrok w sprawie ABNA i in., pkt 63 i wskazane tam orzecznictwo).

69 Zakładając, że teza skarżącej w postępowaniu głównym jest możliwa do utrzymania, należy stwierdzić, że skarżąca nie wykazała, by stosowanie art. 4 ust. 2 dyrektywy powodowało odmienne traktowanie podobnych sytuacji. Nie ma wątpliwości co do tego, że producent i licencjobiorca z siedzibą w państwie trzecim nie znajdują się w identycznej sytuacji jak producent i licencjobiorca mający siedzibę we Wspólnocie. Tak naprawdę to Laserdisken twierdzi co do zasady, że dwie sytuacje, których w oczywisty sposób nie da się porównać, powinny być traktowane jednakowo.

70 Wynika z tego, że tezę o naruszeniu zasady równego traktowania należy odrzucić.

— W przedmiocie naruszenia art. 151 WE i art. 153 WE

71 Zgodnie z art. 151 ust. 1 WE Wspólnota przyczynia się do rozkwitu kultur państw członkowskich w poszanowaniu ich różnorodności narodowej i regionalnej, równocześnie podkreślając znaczenie wspólnego dziedzictwa kulturowego.

72 Artykuł 153 ust. 1 WE stanowi między innymi, że w celu popierania interesów konsumentów i zapewnienia wysokiego poziomu ochrony konsumentów Wspólnota przyczynia się do wspierania ich prawa do informacji i edukacji.

73 Laserdisken, wspierany przez rząd polski, twierdzi, że poprzez przyjęcie art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 Wspólnota naruszyła wymienione wyżej przepisy.

74 Należy po pierwsze zauważyć, że wymienione wyżej przepisy zostały inkorporowane — czy to bezpośrednio, czy poprzez wskazanie na ich zasadniczą treść — do licznych motywów dyrektywy.

75 Jak wynika z motywów dziewiątego i jedenastego dyrektywy 2001/29, wszelka harmonizacja praw autorskich i pokrewnych powinna opierać się na wysokim poziomie ochrony z uwagi na to, że prawa te mają zasadnicze znaczenie dla twórczości intelektualnej, a skuteczny i ścisły system ich ochrony jest jednym z głównych sposobów zapewniających twórczości i produkcji kulturalnej w Europie uzyskanie niezbędnych środków oraz zachowanie niezależności i godności dla twórców i artystów wykonawców.

76 W treści motywu dwunastego dyrektywy 2001/29 stwierdza się, że bardzo ważne jest również, z kulturowego punktu widzenia, otoczenie właściwą ochroną utworów chronionych przez prawo autorskie i przedmiotów ochrony praw pokrewnych oraz że art. 151 traktatu WE nakłada na Wspólnotę obowiązek uwzględniania w swoim działaniu aspektów kulturalnych.

77 Wreszcie, zgodnie z motywem czternastym dyrektywy 2001/29, dyrektywa ta powinna wspierać naukę i kulturę poprzez ochronę utworów i innych przedmiotów ochrony, jednocześnie dopuszczając pewne wyjątki i ograniczenia w interesie publicznym dla potrzeb edukacji i nauczania.

78 Po drugie, należy zauważyć, że w art. 5 dyrektywy 2001/29 ustanowiono system wyjątków i ograniczeń odnoszących się do poszczególnych, określonych w art. 2–4, praw, aby umożliwić państwom członkowskim wykonywanie ich kompetencji między innymi w dziedzinie edukacji i nauczania.

79 Ponadto w ust. 5 wymienionego wyżej art. 5 określono ścisłe granice tego systemu wyjątków i ograniczeń. Przepis ten stanowi bowiem, że przewidziane wyjątki i ograniczenia powinny być stosowane tylko w niektórych, szczególnych przypadkach, które nie naruszają normalnego wykorzystania dzieła lub innego przedmiotu ochrony ani nie powodują nieuzasadnionej szkody dla uzasadnionych interesów podmiotów praw autorskich.

80 Z powyższego wynika, że podczas prac nad dyrektywą 2001/29 i w chwili jej wydawania instytucje wspólnotowe w pełni uwzględniły właściwe poszczególnym państwom członkowskim aspekty kulturowe, przywoływane przez skarżącą w postępowaniu głównym, a także prawo do edukacji, które prawodawca wspólnotowy obowiązany jest mieć na uwadze przy podejmowaniu swoich działań.

81 Z powyższego wynika, że argumentów dotyczących naruszenia art. 151 WE i art. 153 WE nie można uwzględnić.

82 Dlatego też, odpowiadając sądowi krajowemu, należy stwierdzić, że analiza pierwszego pytania nie wykazała istnienia żadnych okoliczności, które mogłyby wpłynąć na ważność art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29.

W przedmiocie kosztów

83 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

1) **Analiza pierwszego pytania prejudycjalnego nie wykazała istnienia żadnych okoliczności, które mogłyby wpłynąć na ważność art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym.**

2) **Artykuł 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że sprzeczne z art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 są uregulowania krajowe, w których przewidziano wyczerpanie prawa do rozpowszechniania w sytuacji wprowadzenia do obrotu oryginału lub kopii utworu przez uprawnionego lub za jego zgodą poza terytorium Wspólnoty.**

Podpisy